

Karl Otto Meyer

Politiker, publicist, polemiker

Mogens Rostgaard Nissen

Karl Otto Meyer
Politiker, publicist, polemiker

© Forfatteren, Forskningsafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig
og Syddansk Universitetsforlag 2018
Sproglig revision: Birgitte Holten
Sats og omslag: Dorthe Møller, Unisats Aps
Tryk: Narayana Press
Omslagsfoto: Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig. Ukendt fotograf.

ISBN 978 87 408 3193 1

Karl Otto Meyer. Politiker, publicist, polemiker er trykt med støtte fra:
Sydbank Sønderjyllands Fond
Vicepolitimester Per Thaulows og Hustru Eva Agnete Thaulow's, født Kihlstrøm, Fond
P. J. Schmidt-Fonden
Slesvigsk Samfunds Fond

Mekanisk, fotografisk, elektronisk eller
anden mangfoldiggørelse af denne bog
er kun tilladt med forlagets tilladelse eller
ifølge overenskomst med Copy-Dan.

Syddansk Universitetsforlag
Campusvej 55
5230 Odense M
www.universitypress.dk

Indhold

1. KARL OTTO MEYER –	
BAGGRUND OG HOLDNINGER	13
Barndom og opvækst	14
Pligtens tunge bud eller flugten til Danmark?	19
Den unge Karl Otto Meyers grundholdninger	23
Karl Otto Meyer, Dansk Samling og Sydslesvigsk	
Udvalg af 5. maj 1943	30
Skriftlige opgaver på seminarier	36
Det afsluttende speciale	48
2. KARL OTTO MEYER VENDER HJEM	57
Den unge skoleleder i Skovlund	57
Modstanden mod vesttysk reintegration og	
tvungen værnepligt	62
Karl Otto Meyer-sagen 1952-54	79
Karl Otto Meyer lader sig tømme	104
3. FORMAND FOR SSW OG	
CHEFREDAKTØR PÅ FLENSBORG AVIS	117
”De tre genier”	118
Formand for SSW og næstformand for SSF	124
De første år som SSW-formand	133
Udnævnelsen til chefredaktør på Flensborg Avis	137
Reaktionerne på udnævnelsen	154
4. DEN DAGLIGE LEDERARTIKEL	161
Lederartiklerne	165
De overordnede temaer	166
Mindretallet og grænselandet	170
Samarbejdet mellem foreningerne	175
Grænselandet	176
Danmark og dansk politik	179
Synet på politiske forhold i Slesvig-Holsten	186
De politiske forhold i Vesttyskland	190

Atomkraft	190
”Vi er imod Berufsverbot!”	192
Brandt, Schmidt, Kohl og Genscher	195
Internationale forhold	200
Synet på de europæiske fællesskaber, EF	201
Vietnam-konflikten	208
Israel, Palæstina og de arabiske lande	210
Opstandene i Tjekkoslavakiet I 1968 og i Polen i begyndelsen af 1980’erne	213
 5. KRITIK OG KRITIKERE	 219
Debatten om Meyers og SSW’s politik	220
Debatmødet den 29. oktober 1981	232
Svar på kritikken	239
Kritikken i Flensborg Avis’ tilsynsråd og på generalforsamlingerne	246
Generalforsamlingen i 1986	254
 6. BARSCHEL-AFFÆREN OG DENS BETYDNING FOR KARL OTTO MEYER OG SSW	 263
Forholdet mellem Uwe Barschel og Karl Otto Meyer	264
Barschel-affæren	266
Reaktionen i danske aviser	278
Det ekstraordinære landsmøde i SSW	280
Optakten til valget i maj 1988	283
SSW og valget	287
De sidste år i Landdagen	291
Optakten til landdagsvalget i 1996	302
Meyer og fortolkningen af valget i 1996	311
 7. KARL OTTO MEYER – PENSIONIST OG DEBATTØR	 317
Mindretal ved årtusindskiftet	320
EU-modstander	326
 SAMMENFATNING	 331
LITTERATUR OG KILDEMATERIALE	339
PERSONREGISTER	345
BILLEDFORTEGNELSE	357

Indledning

DA KARL OTTO MEYER døde den 7. februar 2016, var det samtidig afslutningen på et vigtigt kapitel i det danske mindretal i Sydslesvigs historie. Meyer havde gennem tre-fire årtier været mindretallets klare politiske leder. Indadtil var han indpiskeren med markante holdninger til, hvad det vil sige at være mindretal, og hvilke krav man må stille til de mennesker, der tilhører mindretallet. Over for flertalsbefolkningen var han fighteren, der aldrig udlod at kræve mindretallets ligeret, og en skarp kritiker af det vesttyske samfund. Og over for de danske politikere og den danske offentlighed var han den klare stemme, der igen og igen mindede om mindretallets forhold i Sydslesvig.

Det er ingen let opgave at skrive en biografi om Karl Otto Meyer. Han står som et vigtigt ikon for mange dansksindede sydslesvigere, og uanset hvad der skrives om ham, vil der komme kritik. Mange vil mene, at det bedste ville være at lade ham hvile i fred og lade mindet om ham blive stående uberørt. Andre vil mene, at vægtningen i biografien er forkert, og at der er emner, der burde have været med eller fremhævet. Andre igen vil mene, at biografien er for kritisk, og at man bør vise mere respekt for Karl Otto Meyer og for de værdier, han kæmpede for. Endelig vil der være dem, der ikke mener, at biografien er kritisk nok, og at han heroiseres. Men det er betingelserne, når man arbejder med samtidshistorie og behandler emner, som interesser mange.

Denne bog er en politisk biografi om Karl Otto Meyer, der forholder sig kritisk til ham, men som samtidig yder respekt for de politiske resultater, han opnåede for det danske mindretal. Målet var oprindeligt at skrive en forholdsvis kort og letlæst biografi, men det ændrede sig undervejs, så biografien er blevet mere "faghistorisk" end forventet ved projektets begyndelse. Det skyldes, at det efterladte kildemateriale er meget omfattende, og at det derfor har været nødvendigt med præcise angivelser i noterne til dokumentation af analysen og vurderingerne.

I denne biografi tages der ikke stilling til, om Karl Otto Meyers holdninger var rigtige eller forkerte, og målet er alene at blotlægge baggrunden for nogle af de vigtige begivenheder og beslutninger, som udspillede sig omkring ham. Kritikken af ham tager primært afsæt i den samtidige kritik, der løbende blev ytret mod ham og den politik, han stod for. Hovedvægten er her lagt på en offentlig debat, der fandt sted i slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne, hvor især næstformanden i Sydslesvigsk Forening (SSF), Gerhard Ernst, var meget kritisk over for Meyer og den politiske linje, han stod for. Men Ernst var blot én blandt flere kritikere, og der blev da også ytret kritik af Meyer både før og efter.

Bogen er til dels kronologisk opbygget. Den dækker perioden fra Karl Otto Meyers fødsel i 1928, til han trådte ud af Landdagen i 1996 for at lade sig pensionere. Årene efter 1996 er for så vidt også interessante, idet han fortsat var en ivrig opinionsdanner i Sydslesvig, men hans indflydelse var beskednen. Derfor er det valgt at skrive et kort afsluttende kapitel om hans indsats som opinionsdanner efter 1996. Bogen fokuserer på seks temaer, der var afgørende i Meyers politiske liv, mens perioderne mellem dem behandles på et overordnet niveau som forklaringsbaggrund. De seks temaer er: 1) Barndom og ungdom. Her tages der afsæt i Meyers liv under nazismen, der var afgørende for ham resten af livet, ligesom det er med til at fortælle en bredere historie om mindretallets vilkår i denne vanskelige periode. Som en vigtig del af kapitlet indgår indkaldelsen af Meyer som tysk soldat i efteråret 1944; hans desertering til Danmark i januar 1945 og hans engagement i den danske modstandsbevægelse kort før og lige efter befrielsen. Det vigtigste i kapitlet er dog den unge Meyers holdninger, som de blev udtrykt i taler og studieopgaver i de første fire-fem efterkrigsår. 2) Skolesagen i 1952-54, hvor Meyer blev afsat som lærer og skoleleder, fordi han havde udtalt sig kritisk om vesttysk remilitarisering og værnepligt. Sagen fik stor betydning for hans senere politiske og arbejdsmæssige løbebane og demonstrerer mange af det danske mindretals vanskeligheder i efterkrigstiden. 3) Valget til formand for Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW) i 1960 og udnævnelsen til chefredaktør på Flensborg Avis i 1963. Hvad var baggrunden for, at han overtog disse topposter inden for mindretallet, og hvem ønskede, at han blev valgt og udnævnt? 4) Tiden som chefredaktør med særligt fokus på indholdet af lederartiklerne. Karl Otto Meyers arbejde som organisator og leder af avisen er derimod nedprioriteret. Analysen af lederartiklerne har en central betydning i bogen, fordi de præsenterede

stærke holdninger til en lang række emner, der ikke alene drejede sig om mindretallet, Slesvig-Holsten og Danmark. 5) Kritikken af Meyer. Det er især kritikken i årene omkring 1980, der er i fokus, idet den både var koncentreret, omfattende og principiel. 6) Den såkaldte Barschel-affære i 1987-88 og betydningen for Meyer og SSW på kort og længere sigt. I kapitlet analyseres Meyers arbejde som landdagspolitiker, især i perioden fra Barschel-affæren, til han gik på pension i 1996.

I 2018 blev der lavet en dokumentarfilm om Meyer med titlen ”Karl Otto Meyer – i kamp for frihed, sandhed og ret”. Den er instrueret af journalist, forfatter og dokumentarist Jesper Clemmensen og produceret af Lars Feldballe Petersen. Filmen handler især om Meyers personlige liv. Instruktøren har haft det fulde ansvar for filmens indhold, og der er ingen direkte indholdsmæssig forbindelse mellem film og bog, selv om der naturligvis er visse tematiske overlap. Sigtet har været, at de to dele af projektet skal supplere hinanden, således at filmen giver et billede af mennesket Karl Otto Meyer, mens bogen kommer mere i dybden med hans politiske liv.

Det er i høj grad mine egne vurderinger, der ligger bag denne biografi. Historieforskning er hverken objektiv eller neutral, og det skal man være klar over, når man læser bogen. Der argumenteres ud fra en opfattelse af, at Meyer var en politisk idealist. Heri ligger der en vurdering af, at han havde nogle politiske grundholdninger, som var stort set uforandrede livet igennem, og at der var nogle politiske emner, hvor han ikke gik på kompromis. Hans barndom og opvækst i et dansksindet arbejderhjem i Flensborg-området prægede hans grundholdninger og markerede hans liv som politiker. Opvæksten under nazismen gav ham hans stærke frihedstrang og lagde grunden for hans krav om lighed og ligeværd, og hans arbejderbaggrund spillede ind i hans politiske holdninger, der bedst kan betegnes som centrum-venstre.

De fundamentale frihedsrettigheder – herunder især den personlige frihed, ytringsfriheden og pressefriheden – var helt afgørende for ham, og hans understregning af statens forpligtelser over for borgerne og borgernes rettigheder i forhold til staten var meget vigtige for ham. Under det nazistiske regime havde han oplevet på den hårde måde, hvad et negativt forhold mellem staten og borgerne betyder, og det var erfaringer, han trak på resten af livet.

Disse afgørende grundholdninger var ikke alene kendetegnende for ham som politiker, men også som chefredaktør. Det var afgørende for ham, at

det var ham selv og de øvrige redaktører, der stod for avisens redaktionelle linje og for de holdninger, der blev præsenteret i lederne. Avisens bestyrelse – tilsynsrådet – skulle ikke blande sig i avisens indhold, og han ville ikke have, at den økonomiske støtte fra Danmark fik indflydelse på, hvad der blev skrevet i avisen. Hvis tilsynsrådet var uenige med ham, måtte de fyre ham – anden løsning var der ikke.

Gennem hans politiske liv var især kampen for mindretallets lige rettigheder et hovedkrav. Det var et punkt, hvor han ikke ville gå på kompromis, og noget, han stod fast på til det sidste. Han blev også ved med at kræve, at selvbestemmelsesretten blev bevaret, da han mente, at befolkningen i Sydslesvig havde en demokratisk ret til at stemme sig tilbage til Danmark, hvis der på et tidspunkt var et folkeligt flertal for det. Derfor ville han ikke være med til, at 1920-grænsen blev officielt anerkendt som fast i al evighed.

I min vurdering var Karl Otto Meyer en dygtig politisk taktiker og strateg. Han var en mester til at fange en politisk situation og forstod at levere sine politiske budskaber på en klar og letforståelig måde. Men på et overordnet, strategisk niveau var han ikke spontan. Der var han både taktisk og forudseende, også selv om man kan få et andet indtryk, når man læser hans erindringer. Det ligger også i denne opfattelse, at han var et menneske, der søgte magten, og at han havde vanskeligt ved at afgive sine politiske poster igen, når han først havde opnået dem. Man kunne for eksempel have forventet, at Meyer var trådt tilbage som SSW-formand, da han blev chefredaktør på Flensborg Avis, eller som chefredaktør, da han kom i Landdagen. Men nej, han stillede tværtimod som betingelse for at overtage redaktørposten, at han kunne fortsætte som partiformand. Vurderingen af, at Meyer søgte magten, er ikke nødvendigvis negativt ment, og jeg vil ikke betegne ham med et negativt ladet udtryk som et ”magtmenneske”. I bogen argumenteres der for, at Meyers indflydelse som både avisredaktør og SSW-politiker fik betydning for mindretallet og på den ene side medførte, at Flensborg Avis, overlevede og på den anden, at mindretallet bevarede sit mandat i Landdagen. Det er vigtigt at slå fast, at Meyer ikke brugte magten til at pleje sine personlige interesser, men han befandt sig tydeligvis godt i magtens centrum.

Meyer var desuden et ualmindelig arbejdsomt menneske, der overkom det mest utrolige. Det er i sig selv imponerende, at han kunne få dagligdagen som avisleder og enmands-landdagsfraktion til at fungere, men

kildematerialet vidner om, at han var til stede, og at han ikke bare kørte på automatpilot. Han var tydeligvis en mand, der interesserede sig for mange ting, og som på kort tid formåede at sætte sig ind i nye problemstillinger og få overblik over nye emner.

Gennem hele processen har jeg haft kvaler med at finde en god løsning på, hvad jeg skulle kalde Karl Otto Meyer i bogen. Helt til det sidste har jeg skrevet ”Karl Otto”, fordi det er det, stort set alle kaldte og kalder ham, både da han levede og efter hans død, det er en vigtig del af erindringen om ham, og han brugte fornavnet aktivt til markering af sin danskhed. Det har virket kunstigt at benytte det mere farveløse ”Meyer”, men alligevel er det kun i det første kapitel, at han kaldes ”Karl Otto”, mens ”Meyer” er benyttet i de følgende kapitler. Det blev for intimt at kalde ham ved fornavn, og det antydede en for tæt relation mellem forfatter og den biograferede, som jeg ikke har kendt personligt.

Med disse indledende betragtninger ønskes god læselyst.

Flensborg, august 2018.